

Politieke banden tussen het land van herkomst en Nederland

- Spaanse gastarbeiders
- Turkse gastarbeiders
- Marokkaanse gastarbeiders

Controle door de Spaanse regering

Het regime van generaal Franco was in economisch opzicht afhankelijk van gastarbeid. De economie had het geld dat gastarbeiders naar Spanje stuurde hard nodig. Maar er moest zich geen oppositie vormen in het buitenland. Voor behoud van het regime was het onwenselijk dat de onrust onder arbeiders toesloeg. De Spaanse autoriteiten probeerden hun onderdanen in de verschillende West-Europese landen in hun invloedssfeer te houden.

Controle op werkomstandigheden

Voor de uitleg van ingewikkelde Nederlandse regelingen was men aangewezen op consulaten en ambassades. Voor sommige sociale voorzieningen zoals kinderbijslag bestond in het Spaans niet eens een woord. In 1973 vergrootte de Spaanse regering haar machtspositie door *oficinas laborales* op te richten. Dit bureau was een verlengstuk van de Spaanse staatsvakbond zodat linkse Nederlandse vakbonden buiten spel werden gezet. Spaanse werknemers werden geholpen door Spaanssprekende Nederlandse juristen. Nederlandse media suggereerden vaak dat de sociale afdeling van de Spaanse ambassade en de *oficinas* zich schuldig maakten aan spionage en politieke propaganda.

Daarnaast lokten Spaanse autoriteiten stakingen uit in Nederlandse bedrijven om het thuisland te tonen hoe goed zij het in Spanje hadden en hoe onrechtvaardig Spanjaarden in Nederland werden behandeld. Werkweigeraars werden namelijk zonder pardon ontslagen. Voor een staking werden soms geheime agenten ingezet die als arbeiders op fabrieken voor stakingen zorgden. Vaak werden Spaanse arbeiders onder druk gezet om aan de staking mee te doen.

Controle op vrijetijdsbesteding

Spanje bepaalde wie de grens over mocht. Gastarbeiders waren namelijk voor de uitgifte van paspoorten en reisvisa afhankelijk van de Spaanse bureaucratische administratie. De Spaanse autoriteiten probeerden ook greep te krijgen op de verspreiding van films en literatuur onder Spaanse gastarbeiders. De recreatieruimten die in gebruik waren genomen door Spanjaarden, *Casa's*, werden aan regels onderworpen. Ten eerste werd de Spaanstalige film- en literatuurvoorziening gecensureerd. Zo bereikte Spanjaarden geen materiaal waarin stelling werd genomen tegen Franco en zijn regime. De krant *El Trabajador Espanol* was daarom verboden lectuur. Ten tweede infiltreerden agenten van de Spaanse Politie, de Guardia Civil in de *Casa's*.

Ook priesters en zielzorgers werkten voor het Spaanse regime. Juist de kerkelijke instanties boden Spanjaarden in het buitenland een vertrouwde sociaal-culturele gemeenschap en een gevoel van veiligheid. Door katholieke leiders te beïnvloeden hoopten de Spaanse autoriteiten controle te houden op de Spanjaarden.

Politieke activiteiten van Spaanse gastarbeiders

Verreweg de meeste Spaanse gastarbeiders in Nederland hadden zich in Spanje nooit met politiek ingelaten. Spaanse politieke vluchtelingen vertrokken voor het grootste deel naar Frankrijk. In het begin van de jaren vijftig kwam echter een nieuwe jonge generatie in Spanje in actie tegen het regime van Franco. Een aantal van deze jonge rebellen zou uiteindelijk ook in Nederland terechtkomen als gastarbeider. Daarnaast vond politieke bewustwording plaats bij Spaanse gastarbeiders in Nederland. De Spanjaarden maakten kennis met politieke vrijheid, persvrijheid en een vrije vakvereniging. Ook hadden zij in Nederland en andere West-Europese landen weinig te vrezen van het dictatoriale regime van generaal Franco. Pogingen van het Spaanse regime om politieke beïnvloeding van Spanjaarden in het buitenland te voorkomen, verhinderden niet dat groepen Spanjaarden openlijk de strijd aanbonden met het regime in Spanje. Vrijwel alle in Spanje verboden organisaties hadden in Nederland een eigen vertegenwoordiging. De best georganiseerde organisaties waren de Spaanse vakbond (Unión General de Trabajadores, UGT) en de Spaanse socialistische partij (Partido

Socialista Obrero Español, PSOE), die beide in Spanje zelf verboden waren. De UGT deed precies wat het Spaanse regime vreesde, namelijk de promotie van de UGT met als doel dat terugkerende Spaanse arbeiders de oppositie in Spanje zouden versterken. In verschillende steden ontstonden afdelingen waarvan de leden bijeenkwamen in zogenaamde *Casa del Pueblo*.

Met de dood van Generaal Franco in 1975 kwam een einde aan de controle op de Spanjaarden en trokken ook velen weer naar Spanje.

Grijze Wolven

In dezelfde periode als de migratie van Turkse gastarbeiders naar Nederland, veranderde de politieke situatie in Turkije. De liberale politiek die na de Tweede Wereldoorlog was ingezet, had geleid tot rechtse en linke partijen. De politieke tegenstellingen werden gedurende de jaren zestig vergroot. Zowel aan de linkerkant als aan de rechterkant radicaliseerden groeperingen. Maoïstische en communistische partijen en extreem-rechtse en nationalistische bewegingen bestreden elkaar met geweld. Het leger maakte hier in 1971 een eind aan door middel van een coupe. Linkse organisaties en vakbonden werden verboden en bleven verboden. Want na het herstel van de democratie een paar jaar later werd de leider van de extreem-rechtse partij Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) vice-premier. De leden van de MHP, de Grijze Wolven, namen in alle lagen van de Turkse samenleving sleutelposities in en gebruikten terreur om angst te zaaien onder de bevolking. De MHP probeerde ook de uitgevlogen gastarbeiders in West-Europa te bereiken. In verschillende landen werden verenigingen opgericht die rechtstreeks verbonden waren met de MHP. De Grijze Wolven waren in de jaren zeventig actief in Nederland. De in 1975 opgerichte Nationalistische Turkse Arbeidersvereniging hielden de Turkse gastarbeiders, en met name de progressieve mensen onder hen, in de gaten. Tegenstanders waren in elkaar geslagen of zelfs vermoord. In 1977 verdween de MHP uit de Turkse regering waardoor de Grijze Wolven niet meer zo nadrukkelijk in de openbaarheid konden blijven treden als voorheen. Zij bleven wel actief.

Turkse arbeidersvereniging (HTIB)

Eén van de Turkse organisaties die zich tegen de grijze wolven verzette, was de Turkse Arbeidersvereniging (Hollanda Türkiyeli İşçiler Birliği, HTIB). Enkele progressieve Turken hadden deze vereniging opgericht. De voorzitter was Nihat Karaman. Zijn vrouw Maviye Karaman stond aan de wieg van de vrouwelijke arbeidersvereniging (Hollanda Türkiyeli Kadınlar Birliği, HTKB). De HTIB had banden met de communistische partij in Turkije en stond daarom lijnrecht tegenover de MHP en haar Grijze Wolven. De HTIB werd in de gaten gehouden door de MHP omdat deze arbeidersvereniging sterk gericht was op de situatie in Turkije. De HTIB probeerde de Turkse arbeiders in Nederland te organiseren. Het doel was te strijden voor democratische rechten en vrijheden voor het Turkse volk. Daarnaast werd geprobeerd de positie van de Turken in Nederland te verbeteren. Een belangrijke taak van de HTIB was het informeren van Turkse arbeiders over de achtergronden en de bedoelingen van de MHP en de Grijze Wolven. Ook probeerde de HTIB, in een groter verband van organisaties, de MHP en gelieerde partijen in Nederland te laten verbieden.

Koerdische Arbeidersvereniging

De Grijze Wolven waren felle tegenstanders van de Koerdische Arbeidersverenigingen. De eerste vereniging in Nederland werd in 1979 opgericht voor de verbetering van de positie van Koerdische gastarbeiders. Na 1980 richtte de organisatie zich onder invloed van de Koerdische Arbeiderspartij (Partiye Karkeran Kurdistan (PKK)) meer op Turkije. Tijdens de strijd tussen links en rechts richtte Abdullah Öcalan, student aan de universiteit van Ankara, in 1978 de neomarxistische PKK op. Het doel van de PKK was een onafhankelijke en socialistische Koerdische staat in het zuidoosten van Turkije. Het programma was eenvoudig en de nadruk lag op gewapende actie. Na de staatsgreep van 1980 werd de Koerdische minderheid in Turkije met harde hand onderdrukt. Vanaf die tijd kwamen politiek actieve Koerden naar West-Europa. Zij sloten zich aan bij Koerdische organisaties en versterkten de Koerdische identiteit. Via de Koerdische Arbeidersverenigingen kon de PKK de Koerdische gemeenschap activeren.

Amicales

Het Marokkaanse staatshoofd, Koning Hassan, was zich ervan bewust dat zijn gezag ondermijnd zou worden als teruggekeerde Marokkaanse gastarbeiders zich in grote getale tegen zijn leiderschap

zouden keren. De organisatie *Fédération des Amicales des Travailleurs et des Commerçants* die in 1973 in Marokko werd opgericht moest dit voorkomen. Op papier was het doel van de Amicales om de Marokkaanse arbeiders te beschermen tegen schadelijke invloeden die verdeeldheid onder hen zaaiden. In de praktijk probeerde de organisatie de bewegingsvrijheid van Marokkanen in West-Europa te verkleinen en ze af te zonderen van de ontvangende samenleving. In alle landen waar zich Marokkaanse arbeiders bevonden verschenen afdelingen van Amicales. De ambassades en de consulaten in de betreffende landen waren overduidelijk nauw betrokken bij de organisatie. De Nederlandse Amicales werd in december 1974 opgericht. De Amicales informeerde de Marokkaanse overheid over de politieke activiteiten van Marokkaanse werknemers in Nederland. De organisatie wist aanhangers op strategische posten te krijgen wat de controle over de Marokkanen vergemakkelijkte. Zo sympathiseerde een deel van de onderwijzers, tolken, medewerkers van migrantenorganisaties en imams met Amicales. Ook door middel van directe confrontaties liet Amicales zich zien. Bijeenkomsten van Marokkaanse arbeidersbewegingen werden verstoord en tegenstanders in elkaar geslagen.

Komitee van Marokkaanse Arbeiders in Nederland (KMAN)

Slechts een kleine groep van de Marokkaanse arbeiders in Nederland was een fanatieke voorstander van Amicales en slechts een kleine groep was een fanatieke tegenstander. De meerderheid hield zich niet bezig met de bemoeienis van de Marokkaanse overheid of het verzet hiertegen. Er was wel verzet. Vanaf 1976 verzette het Komitee van Marokkaanse Arbeiders in Nederland (KMAN) zich nadrukkelijk tegen de activiteiten van de Amicales. Het KMAN werd in 1976 opgericht om de arbeidsomstandigheden van Marokkaanse gastarbeiders in Nederland te verbeteren. Betere leefomstandigheden zouden de voedingsbodem van de Amicales doen verdwijnen. De Amicales moesten worden verdreven omdat deze organisaties de Marokkaanse arbeiders probeerden af te schermen van de Nederlandse samenleving. Het KMAN propageerde dat Marokkanen aan de samenleving deelnamen zodat zij voor hun rechten op konden komen. In oktober 1977 bezetten Utrechtse actiegroepen van het KMAN het pandje van de Amicales. Ze namen daarbij documenten in beslag waaruit de banden met de consulaten en het Marokkaanse regime bleken. Door dit bewijs verloren de Amicales hun subsidies. Zij beleven wel voortbestaan.